

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Redactionele signalen

de Moor-van Vugt, A.

Publication date

2019

Document Version

Final published version

Published in

Sociaal-economische Wetgeving : Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Moor-van Vugt, A. (2019). Redactionele signalen. *Sociaal-economische Wetgeving : Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht*, 67(1), 1.
<https://www.uitgeverijparis.nl/nl/reader/204770/1001412340>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Redactionele signalen

1

Terugkijkend op 2018 stel ik vast dat dit het jaar van de moedige rechters was. In Europees verband waren er met regelmaat spraakmakende uitspraken, waarbij rechters onverschrokken oordeelden over constitutioneel en politiek lastige kwesties. Te wijzen valt op de zaken *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, *Celmer*, *Urgenda*, *Commissie/Polen* en *Wightman*.

De nationale rechter pakt zijn rol als hoeder van Europese waarden – zoals de rechtsstaat en fundamentele rechten – en als counter balance voor de executieve. Dat laatste zagen we in de zaak *Urgenda*, waarin het Hof Den Haag de Nederlandse staat voorhoudt dat het voorzorgsbeginsel een algemeen aanvaard beginsel van internationaal recht is, dat in de jurisprudentie van het EHRM (o.a. *Tătar/Roemenië*) wordt erkend. Het verplicht de Staat ertoe maatregelen te nemen voor verdergaande CO₂-reductie. Het beroep op de trias politica en de rol van de rechter in ons staatsbestel werd niet gehonoreerd. ‘Het hof is gehouden om rechtstreeks werkende bepalingen van verdragen waarbij Nederland partij is, zoals de artikelen 2 en 8 EVRM, toe te passen.’ Zo bood het hof tegenwicht aan de regering, die ondanks een veel hoger streefcijfer dan ter discussie stond, de handen vrij wilde houden voor een beleidsaanpassing.

In de ‘Redactionele signalen’ van januari 2018 berichtte ik over de rechtsstaatsdialoog met Polen (*SEW* 2018, afl. 1). Mijn gedachte was toen dat justitiële samenwerking wel eens het breekijzer zou kunnen zijn om naleving van Europese normen voor de rechtspraak af te dwingen. Het op art. 2 VEU gebaseerde uitgangspunt van *high trust* – het veronderstelde vertrouwen dat het justitiële apparaat van de andere lidstaat aan dezelfde hoge, rechtsstatelijke eisen voldoet als het eigen apparaat – zou kunnen leiden tot twijfel aan het rechtsstatelijk gehalte van de Poolse rechtspraak. Hierover zouden nationale rechters prejudiciële vragen kunnen stellen aan het Hof. In de zaak *Celmer* (C-216/18 PPU), over de uitvoering van het Europees arrestatiebevel, heeft de Ierse Justice Donnelly dit inderdaad gedaan. Met het in werking stellen van de art. 7-procedure was bij haar twijfel gerezen of de rechterlijke uitspraken van Polen voldoen aan de eisen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. President van het Hof van Justitie Lenaerts noemde deze verwijzing tijdens de *Conference on the effectiveness of justice systems*, in Wenen (november 2018), een moedige daad. Persoonlijke aanvallen op rechters, waarbij hun privéleven breed wordt uitgemeten, worden in landen waar de rechtsstaat onder druk staat een belangrijk wapen om rechters de mond te snoeren, zoals ook Donnelly moest ondervinden van de Poolse pers. Haar – in scherpe bewoordingen gestelde – verwijzing gaf het Hof de kans om duidelijk te maken

waar rechtspraak aan moet voldoen om te passen bij art. 47 Handvest.

Het Hof had in de zaak *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, *SEW* 2018, afl. 11) de onafhankelijkheid van de rechter al *primordiaal* genoemd, omdat de toegang tot een ‘onafhankelijk’ gerecht als bedoeld in art. 47 Handvest een van de vereisten is voor het fundamentele recht op een daadwerkelijke voorziening in rechte. Onafhankelijkheid omvat twee aspecten, aldus het Hof in *Celmer*: volledig autonome uitoefening van rechterlijke taken, én rechterlijke objectiviteit ten aanzien van partijen en hun belangen. Deze uitleg volgt op een krachtig *statement*: het vereiste van onafhankelijkheid van de rechterlijke instanties vormt ‘de kern van het grondrecht op een eerlijk proces, dat – als waarborg dat alle door de justitiabelen aan het Unierecht ontleende rechten worden beschermd en de in artikel 2 VEU verankerde waarden die de lidstaten gemeen hebben, met name de waarde van de rechtsstaat, worden behouden – van het grootste belang is’ (r.o. 48).

Lenaerts noemde op de Weense conferentie de zaak *Celmer* het belangrijkste arrest na *Van Gend en Loos*. Hij stak zo een hart onder de riem van al die andere moedige rechters, die zich, de trias indachtig, opwerpen als tegenwicht bij het afbrokkelen van rechtsstatelijke waarden.

Het Hof heeft zich het afgelopen jaar vaker krachtig uitgesproken. Te wijzen valt op de voorlopige voorziening in de zaak *Commissie/Polen* (C-619/18 R), waarin Polen de opdracht kreeg onmiddellijk alle maatregelen met betrekking tot het Hooggerechtshof op te schorten en de ontslagen rechters in hun ambt te herstellen. In de zaak *Wightman* (C-621/18), waarin werd beslist dat het VK zijn notificatie voor de Brexit kan intrekken, viel op dat het Hof benadrukte dat de EU tot doel heeft een steeds hechter verbond tussen de volkeren van Europa te bevorderen en de barrières die Europa verdelen te verwijderen, zonder echter de sociale en economische redenen daarvoor te noemen (r.o. 62 en 63). Het benadrukt dat lidstaten vrijelijk hebben kunnen kiezen om zich bij de Unie en de waarden waarop de Unie berust aan te sluiten. Door deze woordkeuze benadrukt het Hof niet alleen het belang dat moet worden gehecht aan die waarden, maar moedigt het lidstaten ook aan die te onderschrijven en te bevorderen.

Het is een goed teken dat het Hof zich zo duidelijk en krachtig wil uitspreken. Het Hof steunt zo al de moedige nationale rechters, die de *checks and balances* in de rechtsstaat actief verdedigen. In 2019 zullen we daar meer van gaan zien.

Adrienne de Moor-van Vugt, hoofdredacteur